АПРѢЛЬ. № 8. KWIECIEŃ.

ДЕННИЦА,
ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА.

Slavus sum, nihil slavici a me alienum esse puto.

JUTRZENKA,
PISMO LITERACKIE.

ВАРШАВА. 1842. WARSZAWA.

НОВѢЙШЕЕ НАПРАВЛЕНІЕ СЕРБСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ ВЪ ВЕРХНЕЙ ЛУЖИЦѢ.

(Окончаніе).

Въ Апрѣлѣ вышла: **Grammatik der Wendisch-Serbischen Sprache in der Oberlausitz. Im Systeme Dobrowsky's abgefasst von I. P. Jordan. Prag. 1841.**— Какъ видно изъ заглавія, авторъ оставилъ систему Зейлера и Маттеи, вообще принятую въ латинской, на пр. бредеровской грамматикѣ, и изложилъ въ сербскомъ духѣ основныя черты системы словянскихъ языковъ, представленной Добровскимъ;— въ этомъ онъ полагаетъ свою особенную заслугу. Во-первыхъ, система Добровскаго давно уже признана самою лучшею, потому что она глубже всѣхъ прочихъ системъ обнимаетъ духъ словянскихъ языковъ; во-вторыхъ, подъ эту систему уже подведены языки чешскій, польскій и русскій, даже древле-словянскій. Правда, этимъ онъ положилъ только краеугольный камень къ построенію обще-сравнительной словянской грамматики, которой съ такимъ нетерпѣніемъ ожидаютъ словянскіе филологи. — Впрочемъ, авторъ считаетъ не слишкомъ нужнымъ выставлять свою услугу передъ нѣмецкою публикою; потому-

NOWSZE DĄŻENIA LITERATURY SERBSKIEJ W GORNÉJ ŁUŻYCY.

(Dokończenie).

W Kwietniu wyszła: **Grammatik der wendisch-serbischen Sprache in der Oberlausitz. Im Systeme Dobrowsky's abgefasst von J. P. Jordan. Prag., 1841.** — Jak widać z tytułu, autor porzucił systemat Seilera i Mattai, zwyczajny w łacińskiéj grammatyce np. Bredera, i wyłożył po serbsku gruntowne rysy systematu języków słowiańskich, podanego przez Dobrowskiego; — i w tém uważa swoję szczególną zasługę. Bo naprzód, systemat ten już oddawna uznany jest za najlepszy, ponieważ głębiéj od wszystkich innych obejmuje ducha języków słowiańskich; daléj, że podług tego systematu już uporządkowany jest język czeski, polski i rossyjski, również i staro-słowiański. Tak więc położył tylko kamień węgielny do zbudowania powszechnéj, porównawczéj słowiańskiéj grammatyki, — który to przedmiot tyle jest pożądanym od słowiańskich filologów. Zresztą autor sądzi, że niema wielkiéj potrzeby wskazywać na swoje usługi przed niemiecką publicznością, dla tego, że Niemcy zazwyczaj,

что Германія еще и теперь привыкла, сама не зная почему, безусловно полагаться на опредѣленія Добровскаго. Такъ, на пр., еще нынѣшнею зимою, мы видѣли, какъ въ одной брошюркѣ, посвященной памяти Гуттенберга и заключающей въ себѣ краткую исторію книгопечатанія, увѣренію нѣкоторыхъ чешскихъ писателей и историковъ противопоставляли сомнѣніе Добровскаго въ томъ, что изобрѣтатель книгопечатанія родился въ Чехахъ и назывался *Яномъ Штястнымъ*, то есть *Joannes Faustus*, и положительно утверждали, что это вздоръ и не требуетъ историческаго доказательства, если-только Добровскій, этотъ великій Чехъ, не соглашался съ такимъ мнѣніемъ. Разумѣется само-собою, что Добровскій былъ невсеведущъ; также извѣстно многимъ словянскимъ учонымъ, что онъ иногда заблуждался и судилъ на угадъ о томъ, чего хорошо не зналъ. — Какія бы то ни было основанія должны быть опровергаемы совершенно иначе, если хотимъ достигнуть полнаго убѣжденія. — Однако жъ это не уменьшаетъ чрезмѣрной заслуги Добровскаго. Онъ первый проложилъ прямую дорогу къ изслѣдованію словянскихъ языковъ и ввелъ насъ въ храмъ истиннаго знанія; но вошелъ ли онъ туда самъ — рѣшитъ позднѣйшее потомство. — Добровскій былъ геній, который характеризуетъ всѣ его творенія. Его система отличается отъ другихъ особенно тѣмъ, что преимущественно занимается образованіемъ словъ, какъ главною частію грамматики; въ словянскихъ языкахъ это тѣмъ важнѣе, что въ нихъ образованіе словъ весьма последовательно и удобно. Вотъ почему здѣсь говорится о словопроизведеніи съ бóльшею полнотою и подробностію, такъ, что оно занимаетъ почти ⅔ всей книги (стр. 32—105); и это не должно удивлять насъ, потому-что сюда же собственно принадлежитъ образованіе степеней, образованіе и производство временъ и т. п. И въ другихъ частяхъ авторъ стремился къ возможной полнотѣ; — глаголы, труднѣйшій предметъ въ словянской грамматикѣ, обработаны имъ съ особеннымъ стараніемъ, и авторъ думаетъ, что они въ этомъ видѣ не будутъ представлять тѣхъ непреодолимыхъ трудностней, на которыя жаловались прежде. Но мы удерживаемся отъ всякихъ похвалъ, по весьма понятной причинѣ; объ одномъ только не можемъ умолчать: авторъ ввелъ въ своемъ сочиненіи новое правописаніе, которое должно согласить всѣ бывшія до-сихъ-поръ правописанія и пріобщить сербскій языкъ къ ближайшимъ, сродственнымъ съ нимъ языкамъ: польскому и чешскому. Попытка смѣлая, но если примутъ въ ней участіе, то она не останется безъ добрыхъ послѣдствій. — Основанія нововведеній автора заключаются въ §§ 4 и 5 Также и § 3 имѣетъ свое значеніе; въ немъ авторъ съ точностію показалъ отношеніе сербскаго языка къ польскому и чешскому, представивъ въ таблицахъ сходство и разности этихъ трехъ языковъ, и такимъ образомъ облегчилъ для читателей сравненіе вдругъ трехъ главныхъ западно-словянскихъ нарѣчій.

Вскорѣ послѣ грамматики явился: *Maly Sserb* (маленькій Сербъ), — сербско-нѣмецкіе разговоры съ сербсконѣмецкимъ и нѣмецко-сербскимъ словаремъ, съ показаніемъ мѣстныхъ именъ, съ объясненіемъ выговора и право-

sami nie wiedząc dla czego bezwarunkowo zasadzają się na wyrokach Dobrowskiego. Tak np. jeszcze téj zimy widzieliśmy jak w jednéj broszurze, wydanéj na pamiątkę Guttenberga i zawierającéj w sobie krótką historyją druku, przytaczano domysł Dobrowskiego, przeciwko zdaniom niektórych czeskich pisarzy i dziejopisców, że niby wynalazca druku urodził się w Czechach i nazywał się *Jan Sztjastny* t. j. *Joannes Faustus*; i stanowczo twierdzono, że to jest bezzasadném i niepotrzebuje dowodów historycznych, jeżeli Dobrowski, ten wielki Czech, przeczył temu zdaniu. — Że Dobrowski nie wszystko wiedział, w tém niema wątpliwości; także, że niekiedy błądził i sądził na oślep to czego gruntownie nie wiedział, wie o tém wielu słowiańskich uczonych. Zasady powinny zupełnie inaczéj być zbijane, jeżeli chcemy dojść wszechstronnego przekonania. Lecz to nie zmniejsza niezmiernéj zasługi Dobrowskiego. On pierwszy w badaniu języków słowiańskich utorował drogę, która doprowadziła nas do świątyni prawdziwéj wiedzy; lecz czy wstąpił sam do niéj — rozstrzygnie to późniejsza potomność. — Dobrowski był geniuszem, który charakteryzuje wszystkie jego utwory. Systemat jego odróżnia się od innych szczególniéj przez to, że najwięcéj zajmuje się uformowaniem wyrazów, jako główną częścią grammatyki; w językach zaś słowiańskich przedmiot ten ma ważność jeszcze większą, że w nich formowanie wyrazów jest bardzo potoczném i dogodném. Dla tego w rozbieranéj przez nas grammatyce o źródłosłowie powiedziano z większą dokładnością, a badania te zajmują prawie ⅔ całego dzieła (str. 32—105): i to niepowinno nas zadziwiać, ponieważ właściwie tu należy formowanie stopni, również formowanie i pochodzenie czasów i t. p. W innych oddziałach autor także ile można stara się być dokładnym; takim sposobem słowa, najtrudniejszy przedmiot w grammatyce języków słowiańskich, obrobione z największą starannością, i autor ma nadzieję, że słowa w takiéj formie nie będą przedstawiały tych niezbędnych trudności, na które dawniéj uskarżano się. Lecz my, dla bardzo słusznéj przyczyny, wstrzymujemy się od wszelkich pochwał; ale jednego szczegółu niemożemy zamilczyć: Autor w swojém dziele użył nowéj pisowni, która powinna pogodzić z sobą inne pisownie istniejące do tych czas, i przyłączyć język serbski do blizkich jednoplemiennych mu języków: polskiego i czeskiego; — to przedsięwzięcie jest zaśmiałe, lecz jeżeli zjedna sobie przychylność, nie pozostanie bez dobrych skutków. Zasady tych nowych prawideł zawierają się w § 4 i 5. Również i § 3 ma swoje znaczenie. Tu mianowicie autor dokładnie oznaczył stosunek języka serbskiego do polskiego i czeskiego, wykazawszy w osobnéj tabelli (na str. 7) podobieństwo i różnice tych trzech języków, a przez to ułatwił dla czytelników porównanie razem trzech głównych zachodnio-słowiańskich narzeczy.

Wkrótce po téj grammatyce ukazał się: *Maly Serb* (Maly Sserb), — serbsko-niemieckie rozmowy, z serbskoniemieckim i niemiecko serbskim słownikiem, z wykazaniem nazwiska miast, i objaśniemiem prawideł wymawiania pi-

писанія, и наконецъ съ дополненіемъ употребительнѣйшихъ клятвъ. Изд. *І. Е. Смолеремъ.* Будешинъ. 1841.

34 Разговора (стр. 1—90) написаны совершенно простымъ, общеупотребительнымъ языкомъ сербскаго народа, и потому мы считаемъ ихъ весьма приспособленными для тѣхъ, которые желаютъ узнать разговорный сербскій языкъ. Должно еще замѣтить, что изрѣченія такъ удачно взяты изъ обыкновенной жизни, выраженія техническія простаго народа такъ старательно подобраны, что эта книжка, безъсомнѣнія, удовлетворитъ всѣмъ справедливымъ требованіямъ. — О своемъ правописаніи авторъ весьма справедливо говоритъ (стр. V.): »Что касается до правописанія, я принужденъ былъ сохранить множество нѣмецкихъ *приправъ*, потому-что новое правописаніе народныхъ пѣсень (онѣ выйдутъ въ скоромъ времени) еще не довольно извѣстно тѣмъ, которые находятся внѣ ученой словянской жизни, и для которыхъ собственно предназначается эта книжка. Латинскія буквы избралъ я, имѣя въ-виду прочихъ Словянъ: при нихъ удобнѣе соблюсти діакритическіе знаки (diacritica). Я долженъ былъ также принять нѣкоторые знаки евангелическаго правописанія, уже вошедшіе въ сербскій языкъ и издавна употребляемые католиками въ нижней Лужицѣ, именно потому, что эти знаки необходимы для тѣхъ, которые, не будучи Сербами, хотятъ правильно изучить словопроизношеніе «— Это правописаніе Смолеря очень сходно съ моимъ и почти совершенно согласно съ правописаніемъ только-что упомянутыхъ пѣсень. Что касается дополненій въ вышеприведенномъ заглавіи *Маленькаго Серба*, то они, конечно, не могутъ имѣть притязанія на полноту, но, безъ сомнѣнія, въ глазахъ многихъ увеличатъ достоинство книги. — Особенно мѣстныя имена уже сами-по-себѣ столь важны, что многіе читатели, вмѣстѣ съ нами, пожелали бы большей полноты и точности; — но это невозможно было при тѣсномъ объемѣ книги, и мы должны съ душевною благодарностію принять то, что́ намъ предлагается.

Третье изданіе, выражающее собою то новое направленіе, о которомъ мы говорили выше, выходитъ подъ заглавіемъ: ***Пѣсни верхне- и нижне-лужицкихъ Сербовъ*** и т. д. (См. N 1-й *Денницы*, въ отдѣленіи библіографіи).

Здѣсь пропускается нами окончаніе статьи г. Іордана, гдѣ онъ говоритъ о лужицкихъ пѣсняхъ, потому-что мы приготовили для *Денницы* переводъ предисловія къ упомянутымъ пѣснямъ, гг. Гаупта и Смолеря; — въ немъ гораздо обширнѣе говорится объ нихъ, сверхъ-того заключается любопытное описаніе сербскихъ обычаевъ и языка.

Перев. С.........

sowni, z dodatkiém najużywańszych wyrażeń przysiąg: przez J. E. Smolerja. Budeszyn. 1841.

34 rozmów (str. 1 - 90) napisane są zupełnie w prostéj potocznéj mowie serbskiego ludu, i dla tego uważamy je, jako bardzo stosowne dla tych, którzy chcą poznać konwersacyjny serbski język; przytém frazy tak trafnie wyjęte są z życia zwyczajnego; techniczne wyrazy pospólstwa tak starannie ułożone, że dziełko to zapewnie zadosyć uczyni wszelkim słusznym wymaganiom. — O pisowni swojéj autor bardzo sprawiedliwie mówi (na str. V): »Co do pisowni, musiałem zachować wiele ingredyencyj, ponieważ nowa pisownia w pieśniach ludu, które wkrótce wyjdą, jeszcze nie dosyć znaną jest tym, którzy znajdują się za obrębem uczonego słowiańskiego życia, a dla których bezwątpienia przeznaczoném jest to dziełko. Litery łacińskie obrałem dla tego, że miałem na względzie innych Słowian, — przy tych literach prędzéj można zachować znaczki dyakrytyczne (diacritica). Musiałem także przyjąć niektóre znaczki pisowni ewangielickiéj, które już są upowszechnione w języku serbskim, i oddawna używane u katolików i dolno Łużyczan; te znaczki są potrzebne dla tych, którzy nie będąc Serbami, chcieliby wymawiać wyrazy podług prawideł.« — Ta pisownia p. Smolerja bardzo podobna jest do mojéj, i prawie zupełnie odpowiada pisowni dopiéro co wspomnionych pieśni ludu. Co się zaś tyczy dodatków do wyżéj przytoczonego dziełka, takowe nie mogą zalecać się swoją dokładnością; lecz bez wątpienia w opinii wielu osób powiększą wartość dziełka. Szczególniéj nazwiska miast, tak są ważne, że większa część czytelników razem z nami życzyć będzie, ażeby były dokładniejsze i ściślejsze, lecz trudno było to uczynić przy małéj objętości dziełka: powinniśmy z zadowoleniem i ze szczérą wdzięcznością przyjąć to, co nam podają.

Trzecie dzieło, które wyraża sobą nowy kierunek, o którym wyżéj mówiliśmy, wychodzi pod tytułem: *Pieśni dolno i górno-łużyckich Serbów* i t. d. (Ob. n-r 1-szy *Jutrzenki*, w oddziale bibliografii).«

Tu opuszczamy całe dokończenie artykułu p. Jordana, gdzie mówi o pieśniach łużyckich; ponieważ przygotowaliśmy w tłumaczeniu dla umieszczenia w *Jutrzence*, cały wstęp pp. Smolerja i Haupta do tych pieśni; — w nim jest obszerniejsza mowa o tym przedmiocie, a przytém ciekawy opis zwyczajów i języka ludu serbskiego.

Przekł. Z......

КРАТКОЕ ОБОЗРѢНІЕ СЕРБСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ ВЪ ВЕРХНЕЙ ЛУЖИЦѢ,

ОТЪ ЕЯ НАЧАЛА ДО 1767 ГОДА.

Статья І. Э. Смолеря.

Г. Смолерь, сербскій литераторъ, извѣстный въ ученомъ мірѣ, и издатель лужицко-сербскихъ пѣсень, посылая для *Денницы* эту статью, писалъ къ намъ (изъ Вратиславы, отъ 2 (14) Апрѣля): »Посылаю вамъ *Краткое Обозрѣніе Сербской Литературы отъ ея начала до 1767 г.* Можетъ быть, вы желали бы, чтобы я сперва представилъ вамъ взглядъ на нашу новѣйшую литературу, но она уже нѣсколько стала извѣстна посредствомъ вашей газеты, о древней же сербской литературѣ знаютъ мало, и это побудило меня начать именно съ нея. Если моя статья заслуживаетъ быть напечатанною въ вашей *Денницѣ* (*), то я пришлю вамъ послѣ продолженіе, въ которомъ будутъ заключаться два новѣйшіе періода нашей литературы, а именно отъ 1767 до 1806, и отъ 1806 до 1839 г.; потомъ уже пришлю вамъ окончаніе, то есть, обозрѣніе сербской литературы отъ 1839 г. до настоящаго времени.«

»Сербы начинаютъ пробуждаться, когда ихъ недоброжелатели думали, будто уже насталъ для нихъ смертный часъ; литература сербская снова возраждается, когда казалось уже, что она близка къ совершенному упадку всякой письменности; Сербы находятъ много, много друзей, когда они думали, что всѣ ихъ оставили. Но чтобы Сербы пробудились къ новой, юной жизни, чтобы ихъ литература достигла роскошнаго цвѣта; чтобы Сербы убѣдились, что они не безполезный членъ великаго словянскаго семейства,— для этого нужно, чтобы наши иноземные Словяне, съ своей стороны, заботились о насъ, какъ заботится старшій сильный братъ о своемъ младшемъ слабомъ братѣ. Въ нашей литературѣ заключается наша будущность. Если сербская литература погибнетъ, то погибнетъ вмѣстѣ съ нею и Сербство; если сербская литература зацвѣтетъ, то зацвѣтетъ вмѣстѣ съ нею и Сербство. Въ чемъ же заключается обязанность брата въ-отношеніи къ другому? Чтобы онъ заботился о его благѣ. Если наши старшіе и сильные братья хотятъ, чтобы ихъ бѣдные сербскіе братья болѣе и болѣе приходили въ силы, то они должны въ-особенности поддерживать сербскую литературу. Но это они могутъ сдѣлать не иначе, какъ покупая сербскія книги. Пусть же они стараются пріобрѣтать сочиненія сербскихъ писателей, а нашею обязанностію будетъ — издавать такія книги, которыя бы имѣли цѣну для всего словянства. Въ новѣйшее время это и было желаніемъ нашихъ ревностныхъ соотечественниковъ, которые издали нѣкоторыя сочиненія, могущія возбудить

(*) Съ чувствомъ искренней братской благодарности помѣщаемъ здѣсь статью почтеннаго Серба, котораго имя, украшая современную лужицко-сербскую литературу, украшаетъ теперь и *Денницу*. *Ред.*

KRÓTKI PRZEGLĄD SERBSKIÉJ LITERATURY W GÓRNÉJ ŁUŻYCY,

OD JÉJ POCZĄTKU AŻ DO 1767 ROKU.

Przez J. E. Smolerja.

P. Smoler, znany w świecie uczonym serbski literat i wydawca pieśni łużycko-serbskich, nadsyłając dla *Jutrzenki* ten artykuł, pisał do nas (z Wrocławia (2 (14) Kwietnia): »Posyłam panu *Krótki Przegląd Serbskiéj Literatury w Górnéj Łużycy od jéj początku aż do 1767 r.* Może życzeniem pana byłoby, abym naprzód podał rzut oka na tegoczesną naszą literaturę, lecz ta poczęści stała się znaną za pośrednictwem pańskiego pisma; zaś o literaturze serbskiéj dawnéj mało wiedzą, i to właśnie powodowało mnie zacząć od niéj. Jeżeli artykuł mój zasługuje, aby był umieszczony w *Jutrzence* (*), przyślę potém ciąg dalszy, w którym będą zawierać się dwa nowsze okresy naszéj literatury, a mianowicie od r. 1767 aż do 1806, i od 1806 do 1839, następnie przyślę dokończenie, t. j. przegląd serbskiéj literatury od r. 1839 aż do czasu dzisiejszego.»

»Serbowie zaczynają obudzać się, kiedy niedobrze życzący im myśleli, iż wybiła dla nich godzina śmierci; literatura serbska znowu się odradza, kiedy już zdawało się, iż jest blizką końca wszelkiéj piśmienności; Serbowie znajdują wiele, wiele przyjaciół, kiedy myśleli, że wszyscy zupełnie ich porzucili. Lecz aby Serbowie mogli obudzić się dla nowego młodocianego życia, czyli raczéj, aby mogła roskosznie zakwitnąć ich literatura; nakoniec, ażeby Serbowie przekonali się, że nie są bezużyteczą częścią wielkiéj słowiańskiéj rodziny, potrzeba, ażeby nasi zagraniczni Słowiane troszczyli się o nas, jak troszczy się starszy silny brat o swego młodego, słabego braciszka. W naszéj literaturze zawarta jest nasza cała przyszłość. Jeżeli serbska literatura zginie — razem z nią zaginie Serbstwo; jeżeli serbska literatura zakwitnie, razem z nią zakwitnie i Serbstwo. — Jakiż jest obowiązek jednego brata względem drugiego? Ażeby mu życzył dobra. Jeżeli nasi starsi i silniejsi bracia chcą, aby ich biedni serbscy bracia coraz więcéj nabierali sił, to powinni szczególniéj wspierać literaturę serbską. Do tego nieinaczéj przyjść mogą, tylko kupując serbskie dzieła. Niech więc starają się nabywać dzieła serbskich pisarzy, zaś naszym obowiązkiem będzie zawsze wydawać takie dzieła, któreby miały wartość dla całéj słowiańszczyzny. Właśnie w nowszych czasach to było życzeniem naszych gorliwych rodaków, którzy nawet wydali niektóre dzieła, zasługujące na uwagę wszystkich Słowian. Lecz jeżeli powinniśmy starać się, aby dać poznać Serbów, również

(*) Z uczuciem szczeréj braterskiéj wdzięczności umieszczamy tu artykuł szanownego Serba, którego imie ozdabiając współczesną serbską literaturę, ozdabia teraz i *Jutrzenkę*. — *Redaktor*.

любопытство всѣхъ Словянъ. И такъ, если мы должны заботиться о томъ, чтобы болѣе и болѣе знакомить съ Сербствомъ, то, не менѣе-того, мы должны стараться и о томъ, чтобы нашимъ братьямъ было извѣстно, какія книги издаются у насъ. И потому, зная вашу пламенную любовь къ словянской литературѣ, просимъ васъ помѣщать по временамъ въ вашей газетѣ извѣстія и о нашей сербской литературѣ (*).«

По-мѣрѣ того, какъ отечественный языкъ, у разныхъ словянскихъ поколѣній, употребляемъ былъ при богослуженіи и въ училищахъ, вмѣстѣ съ нимъ, болѣе или менѣе, утверждалась и народная литература; тоже самое было и у лужицкихъ Сербовъ. Они почти безпрерывно находились подъ властію Нѣмцевъ и, въ-силу ихъ постановленій, не допускались къ изученію ремеслъ и искусствъ, словомъ, лишены были всякаго умственнаго образованія, и потому-то, до конца XVI вѣка, принуждены были довольствоваться богослуженіемъ на чуждомъ языкѣ; кромѣ-того нарочно исключаемы были изъ училищъ первоначальныя науки, если Сербы не хотѣли совершенно отречься отъ своей народности. Очевидно, что въ то время не могли еще и думать о усовершенствованіи сербскаго языка; даже у нѣкоторыхъ нѣмецкихъ писателей этого періода часто повторяется то мнѣніе, что черезъ нѣсколько лѣтъ сербскій языкъ долженъ истребиться. Съ одной стороны столкновеніе двухъ народностей останавливало у Сербовъ всякое развитіе, съ другой—способствовали ему религіозные споры.

Реформація, получившая начало въ Виттенбергѣ, нашла себѣ, между сосѣднимъ духовенствомъ, многихъ послѣдователей, которые стали совершать богослуженіе на отечественномъ языкѣ, и отсюда, безъ сомнѣнія, проистекла потребность старательно заниматься сербскимъ языкомъ. Поводомъ къ этому въ-особенности служили проповѣди; ибо когда нужно было читать народу нѣкоторыя части Св. Писанія и вмѣстѣ съ тѣмъ изъяснять ихъ, также употреблять при священнодѣйствіяхъ нѣкоторыя формы и молитвы, то почти каждый священникъ долженъ былъ переписывать для собственнаго употребленія части Св. Писанія на сербскомъ языкѣ. Такимъ образомъ составались письменные сборники разныхъ отдѣленій Св Писанія и обрядныхъ молитвъ, необходимыхъ при крещеніи, при исповѣди и т. д. Вообще было въ обыкновеніи задавать взрослому юношеству упражненія; при чемъ старались утверждать ихъ въ Вѣрѣ и развивать ихъ познанія. Въ помощь такому учебному способу переведенъ былъ на сербскій языкъ катехизисъ. Но такъ какъ каждый посвоему переводилъ Св. Писаніе и употреблялъ для этого нарѣчіе своей эпархіи, то простолюдины часто находились въ недоумѣніи. По-этому вскорѣ всѣ единодушно стали желать катехизиса, который бы могъ служить руководствомъ для всего края; что, въ самомъ дѣлѣ, и было исполнено. *Вячеславъ Ворехъ* (Wenceslaus Warichius),

(*) Мы не пропустимъ ни одного случая, чтобы знакомить нашихъ читателей съ Сербствомъ, и считаемъ это нашею обязанностію, которую намъ такъ пріятно выполнить на призывъ брата-Словянина.— *Редакт.*

powinniśmy starać się, ażeby nasi bracia wiedzieli, jakie dzieła wydają się u nas. — Dla tego znając zamiłowanie pana w literaturze słowiańskiéj, proszę go, aby umieszczał niekiedy w swojém piśmie wiadomości i o serbskiéj literaturze (*).«

U wielu pokoleń słowiańskich język ojczysty po kościołach i szkołach był używany, a przez to narodowa literatura mniéj lub więcéj ustaloną była, również to miało miejsce w zupełności i u Serbów łużyckich. — Prawie nieprzerwanie zostawali oni pod władzą niemieckiego rządu i jego postanowieniami wyłączeni byli od uczenia się wszelkich rzemiosł i sztuk, słowem usunięci byli od umysłowego wykształcenia, dla tego też prawie do połowy XVI wieku, musieli uledz konieczności: nabożeństwo u nich odprawiano w obcym języku, i oddalano umyślnie wszelkie nauki szkólne; inaczéj trzeba było wyrzec się zupełnie narodowości. Ztąd łatwo daje się poznać, że w owych czasach nie mogli o udoskonaleniu języka serbskiego myślić; nawet u wielu niemieckich pisarzy, z tego okresu znajdujemy często powtórzone zdanie, że język serbski po kilku latach powinien był zaginąć. Jak zaś starcie się dwóch narodowości wszelkie rozwinięcie wstrzymywało u Serbów, tak znowu walka zdań religijnych wywołać je musiała.

Reformacya mianowicie, biorąca początek w Wittenbergu, znalazła między sąsiedniém duchowieństwem wielu stronników, i gdy ci nabożeństwo zaczęli odprawiać w ojczystym języku, powstała naturalnie u nich potrzeba coraz głębszego zajmowania się językiem serbskim. Do tego dały powód szczególniéj kazania, bo gdy się okazała potrzeba czytywać niekiedy ludowi częściami pismo święte, i takowe objaśniać, a nadto przy szczególnych duchownych czynnościach pewnych używać formuł i modlitw, każdy więc prawie duchowny, dla własnego użytku, spisywał sobie te części w serbskim języku. Przez to powstały piśmienne zbiory owych oddziałów pisma świętego i formuł najpotrzebniejszych podczas chrztu, spowiedzi i t. d. — Było powszechnym zwyczajem, dorosłéj już młodzieży naznaczać ćwiczenia, w czém starano się, aby nabyte wiadomości ustalić na religii i daléj je posunąć; więc dla pomocy takowego nauczania przetłumaczono katechizm na serbski język. Lecz gdy każdy po swojemu Pismo święte tłumaczył, i używał dyalektu swojéj dyecezyi, więc zwłaszcza służąca czeladź, względem tego czego się nauczyła, miała często wątpliwości. Dla tego też wkrótce obudziło się życzenie przedewszystkiém posiadania katechizmu, któryby mógł służyć dla całego kraju. Co też się w istocie stało. Gdyż *Wacław Worech* (Wenceslaus Warichius), proboszcz w Godziju

(*) Nie ominiemy żadnéj okazyi, ażeby zapoznać naszych czytelników z Serbstwem, i uważamy to za obowiązek, który *tak* miło nam wypełnić na wezwanie brata-Słowianina. — *Redaktor.*

священникъ въ Годзіѣ, издалъ на сербскомъ языкѣ катехизисъ, въ 1567 г., въ Будешинѣ. — Это первопечатная книга въ сербской литературѣ.

Почти всѣ духовныя мѣста съ давнихъ временъ заняты были нѣмецкимъ духовенствомъ, и Сербы, такъ-сказать, не имѣли никакой религіи; притомъ позволеніе заниматься науками и вступать въ духовное званіе получало только такое число Сербовъ, какое нужно было, чтобы замѣнять нѣмецкое духовенство во время исповѣди; слѣдовательно, при такихъ обстоятельствахъ, Сербы могли исповѣдываться только одинъ разъ. Тогда презрѣніе къ Нѣмцамъ достигло высочайшей степени, и у Сербовъ возникла столь сильная дѣятельность, что изумила современниковъ. На нихъ стали также обращать особенное вниманіе духовное начальство въ Мишнѣ и Лужицкіе Чины. Во-первыхъ вспомнили, что будешинскій капитулъ основанъ былъ съ той цѣлью, чтобы Сербы не нуждались въ сербскихъ священникахъ; въ-слѣдствіе этого изданы были разныя постановленія, которыми предписывалось священникамъ Сербской Лужицы, незнающимъ сербскаго языка, держать при себѣ викаріевъ, хорошо знающихъ по-сербски; въ противномъ случаѣ они подвергались наказанію быть отставленными отъ мѣста. Чины опредѣлили поступать такимъ же образомъ, но еще болѣе расширили кругъ своего дѣйствія. Сербами, исповѣдующими новое ученіе, до такой степени овладѣло желаніе, чтобы богослуженіе совершаемо было на отечественномъ языкѣ, что они охотнѣе соглашались возвести въ духовный санъ понамаря, писаря и даже поселянина, нежели оставаться при нѣмецкомъ священникѣ. Такъ-какъ мелочные разсчеты безпрерывно препятствовали такому направленію, то Чины старались, чтобы на будущее время могли образоваться хорошіе сербскіе священники и учители. Сперва они разослали къ господамъ и духовнымъ увѣщаніе, чтобы они заботились объ образованіи своихъ подданныхъ, которые ввѣрены были ихъ попеченію, особенно отличающихся способностями, и наконецъ было постановлено учредить для Сербовъ высшее училище. Городъ *Любій* пожертвовалъ для этой цѣли свой монастырь и лѣсъ, обѣщая сверхъ-того частыя пособія; наконецъ, въ 1570 г. Чины отправили депутацію къ императору Максимиліяну, чтобы получить на то его соизволеніе и подтвержденіе. Но какъ только депутація достигла назначеннаго мѣста, гдѣ подавали ей прекрасныя надежды къ достиженію цѣли, — вдругъ въ *Любіѣ* вспыхнулъ пожаръ и весь городъ обращенъ былъ въ пепелъ. Это было причиною, что предпріятіе осталось въ-тунѣ; между-тѣмъ многіе изъ знаменитыхъ его покровителей умерли, такимъ образомъ никто не заботился о немъ, и наконецъ все дѣло, предвѣщавшее для Сербовъ самыя благодѣтельныя послѣдствія, совершенно было оставлено. Однако Сербы извлекли изъ этого пользу, потому что имъ дозволено было посѣщать высшія учебныя заведенія въ Лужицѣ и, что очень важно, для природныхъ Сербовъ даже предоставлены были два свободныя мѣста въ училищѣ, въ Мишнѣ. Но важнѣйшая польза была та, что сербскій языкъ становился предметомъ уваженія, до тѣхъ поръ неизвѣстнаго въ краѣ,

wydał na widok publiczny katechizm w serbskim języku 1567 r. w Budeszynie. Ten stanowi w literaturze serbskiéj pierwszą drukowaną książkę.

Wszystkie prawie duchowne miejsca od dawnego czasu niemieckiém obsadzone były duchowieństwem, i Serbowie prawie jakby żadnéj nie mieli religii; wreszcie tylu tylko Serbom pozwolono osiągnąć naukowe wykształcenie i tylu do stanu duchownego przyjmowano, aby liczba ich była dostateczną do zastąpienia niemieckiego duchowieństwa podczas spowiedzi, którą Serbowie przy takich okolicznościach raz tylko odbywać mogli. Wtedy pogarda dosięgła najwyższego stopnia; powstała u nich taka działalność, iż w zadumienie wprowadziła współczesnych.— Równie Zwierzchnictwo duchowne w *Misznie* jak i Stany Łużyckie poczęły szczególną na Serbów zwracać uwagę. Najprzód przypomniano sobie, że kapituła w Budeszynie w tym celu założoną była, aby Serbów opatrzyć kapłanami serbskiemi, wydano więc różne edykta, w których proboszczom w serbskiéj Łużycy, co nieznali serbskiego języka, nakazano ciągle utrzymywać wikarych, biegłych w języku serbskim, a to pod karą oddalenia od urzędu. Stany postanowiły podobnie, lecz w obszerniejszym zakresie działać. Serbów bowiem, którzy wyznawali nową naukę, taka żądza owładnęła widzenia nabożeństwa we własnym języku odprawianego, że woleli by raczéj zakrystyana, pisarza, a nawet wieśniaka wynieść na kościelny urząd, niżeli niemieckich kapłanów dłużéj trzymać. — Ponieważ niegodziwość ciągle wstrzymywała te dążenia, Stany zatém starały się, aby na przyszłość dzielni duchowni serbscy i nauczyciele wykształcić się mogli. Rozesłali więc najprzód do Panów i Duchownych napomnienie, aby poddanych, ich opiece powierzonych, którzy talent okazują, sposobili do nauk, a nawet uchwalono założyć dla Serbów wyższą szkołę. Miasto Lubij ofiarowało na ten cel swój klasztór i las, z zapewnieniem oprócz tego częstych zasiłków, tak iż Stany, w 1570 r. wysłały deputacyą do cesarza Maxymiliana, aby jego pozwolenie i potwierdzenie otrzymać. Lecz zaledwie wysłani dosięgli miejsca swego przeznaczenia, gdzie im robiono najpiękniejsze nadzieje dopięcia celu, gdy w Lubiju ogień wybuchnął i całe miasto w popiół zamienił. To było powodem zaniechania zamiaru, a gdy tym czasem wielu z znakomitych wspieraczy przedsięwzięcia umarło, nie zajmowano się już niém troskliwie, i całe dzieło, rokujące dla Serbów najzbawienniejsze skutki, zupełnie nakoniec zaniedbaném zostało. Jednak Serbowie skorzystali z tego, bo pozyskali sposobność wolnego zwiedzania wyższych szkół w Łużycy, co większa, w szkole, w Misznie, dwa wolne miejsca otworzone były dla rodowitych Serbów. Ale największą korzyścią było, że język serbski

и что болѣе и болѣе дѣлался чувствительнымъ недостатокъ въ духовныхъ книгахъ. Въ 1594 г. вышло второе изданіе Ворехова катехизиса. Андрей Тиреусъ, священникъ въ Мужаковѣ, напечаталъ катехизисъ, на своемъ мѣстномъ нарѣчіи, подъ заглавіемъ: Enchiridion Vandalicum. Всѣхъ катехизисовъ разнаго рода и учебныхъ книгъ, до 1767 г., вышло 35.

Изъ библіи, въ XVI в., ничего не было напечатано. Только въ 1627 г., Григорій Мартинъ (Gregorius Martinus) издалъ 7 псалмовъ, да послѣ, въ разное время, изданы были нѣкоторыя книги св. писанія. Между-прочимъ, Михаилъ Френцель, пасторъ въ Будестецахъ (Postwiz) напечаталъ евангеліе св. Матѳея и Марка. Онъ же перевелъ посланія Апостола Павла къ Римлянамъ и Галатамъ, которыя баронесса фонъ Герсдорфъ, въ 1693 г. приказала напечатать на свой счетъ и раздать народу. Книги Сираха съ нѣкоторыми пѣснями изданы были въ 1710 г Георгіемъ Матеи, а полное изданіе псалтири напечатано было Андреемъ Смолерьемъ въ 1729 г. Книги Соломона переводилъ Ц Леонгардъ, а пророковъ, Аввакума и Малахіи, издалъ Захарій Бирлинкъ. Новый завѣтъ, по переводу Френцеля, изданъ былъ въ 1706 г. на иждивеніи выше упомянутой баронессы Герсдорфъ; а въ 1741 г. былъ перепечатанъ уже въ четвертый разъ. Все св. писаніе вышло въ 1728 г. Надъ изданіемъ его трудились четыре священника: Іоаннъ Ланге, пасторъ въ Минакалѣ (Milkel), Матѳей Іокишъ, пасторъ въ Бѣльскѣ (Gebelzig); Іоаннъ Чехъ, пасторъ въ Будестецахъ и Іоаннъ Ваверъ, пасторъ въ Букецахъ (Hochkirch). Каждый изъ нихъ избралъ для перевода нѣсколько книгъ изъ библіи. Какъ только они оканчивали какую-либо часть, то съѣзжались въ Будешинѣ, гдѣ всѣ вмѣстѣ разсматривали свой трудъ. Такіе съѣзды обыкновенно продолжались два или три дня; отъ 1716 г., когда они начались, то 1727 г., когда кончились, всего ихъ было 45. Они сличали библіи, не только польскую (Амстердамъ 1660 г.), чешскую (1613), но и древле-словянскую (Виттенбергъ, 1584), равно и *Пентапли* нижней Саксоніи, и въ награду за это получили отъ Земскихъ Чиновъ 400 таллеровъ. Второе изданіе вышло въ 1742 г. Чрезъ содѣйствіе Чиновъ изданы были въ 1695 г. воскресныя посланія и евангелія, переведенныя шестью священниками; такимъ же образомъ издана была въ 1696 г. и саксонская обѣдня. Въ 1767 г. всѣхъ молитвенниковъ издано было 27, изъ которыхъ одинъ велѣлъ напечатать на своемъ иждивеніи англійскій посланникъ баронъ фонъ Галесъ (Hales) и раздать между Сербами. Собранія проповѣдей вышло въ 1767 году четыре изданія. Въ 1710 году появился первый Сербскій сборникъ духовныхъ пѣсней съ эпиграфомъ: во славу Бога и для блага Сербовъ (*Богу къ чесьци а Сербамъ къ вужитку*). Онъ заключаетъ въ себѣ 205 духовныхъ пѣсней, которыя въ 14 изданіяхъ, до 1767 г., увеличились до 720. По части церковной исторіи вышли только два сочиненія. Первая сербская книга для чтенія появилась въ 1675 г., а первый словарь въ 1693 г., подъ заглавіемъ: De originibus linguae sorabicae, 4 тома; составленный Авраамомъ Френцелемъ. Краткую грамматику издалъ I.

zjednał sobie nieznany dotąd szacunek w kraju, i że brak książek religijnych coraz więcéj dawał się czuć. Drugie wydanie katechizmu Wórecha nastąpiło 1594 r. Andrzéj Thiraeus, ksiądz w Mużakowie, podał do druku katechizm w tamecznym dyalekcie, pod tytułem: *Enchiridion Vandalicum.* Mianowicie wyszło różnych katechizmów i naukowych książek do r. 1767 blisko 35.

Z biblii w XVI wieku, nic do druku nie podano. Dopiero roku 1627 wydał 7 psalmów pokuty *Grzegorz Martinus*, i wychodziły potém zwolna pojedyncze rozdziały Pisma św. *Michał Frenzel*, kapłan w Budestecach (Postwiz) przygotował r. 1670 do druku Ewangelią Mateusza i Marka. Listy Pawła do Rzymian i Galatów, przez niego tłumaczone, własnym kosztem kazała drukować i między lud rozdzielić *baronowa von Gersdorf* r. 1693. Księgę Sirach z niektóremi pieśniami wydał r. 1710 *Georg Mathai*, a cały Psałterz *Andrzéj Smoler* kazał 1729 r. drukować; księgi Solomona, tłumaczył C. *Leonhard*, a proroków Habakuka i Malachiasza wydał *Zacharyasz Bierlink.* Nowy testament podług tłómaczenia *Frenzela*, kosztem wyżéj wspomnionéj baronowéj *v. Gersdorf* r. 1706 wydany, a w r. 1741 już po czwarty raz przedrukowany został. — Całkowite pismo św., wyszło roku 1728. Do jego wydania złączyło swe prace cztérech duchownych: *Johann Lange*, pastor w Minakalu; (Milkel), Mateusz *Jokisch*, pastor w Bielsku; (Gebelzig), *Jan Czech* pastor w Budestecach i Jan *Wawer*, pastor w Bukiecach. Każdy z nich wziął na siebie kilka rozdziałów z Biblii do tłumaczenia. Gdy jaką część mieli wykończoną, zjeżdzali się zwykle do Budeszyna, gdzie wspólnie swoje prace przeglądali. Takie ich zjazdy trwały 2 lub 3 dni i tych od roku 1716, w którym pracę rozpoczęli do 1727, w którym ją ukończyli, mieli 45. Obok polskiéj biblii (Amszterdam, 1660) i czeskiéj (1613) wzięli pod rozwagę starą-słowiańską (Wittenberg 1584), równie jak *Pentapla* z Dolnéj Saksonii, i za to otrzymali od Stanów-Ziemskich 100 talarów honorarium. Drugie wydanie wyszło 1742 r. za staraniem Stanów; *Niedzielne listy* i *Ewangelie* tłumaczone przez 7 duchownych, wyszły r. 1695; również w roku 1696 wydana była msza saska. Znajdujemy do r. 1767 książek z modlitwami 27, pomiędzy któremi, jedną *baron von Hales*, poseł angielski, swoim nakładem kazał drukować i między Serbów rozdać. Tak zwanych: *Postylla* i *Zbiory kazań*, wyszły do roku 1767 na widok publiczny cztéry edycye. W roku 1710 pokazał się pierwszy serbski *Kancyonał*, mający dewizę: Na chwałę Boga i dla dobra Serbów (Bohu k cześći a Serbam k wužitku). Zawiera 205 duchownych pieśni, które w 14 wydaniach do r. 1767 powiększone były do 720. Dwie tylko książki dziejów duchownych wyszły. Piérwszy Elementarz serbski zjawił się r. 1675, a piérwszy słownik r. 1693 pod tytułem: *De originibus linguae Sorabicae*, tom:

К. Тицинъ, подъ названіемъ: **Principia linguae wendicae** (Прага, 1679); подобную же издалъ Захарій Бирлинкъ, подъ заглавіемъ: **Didascalia Wandalica**, въ 1689 г., гораздо обширнѣйшую грамматику написалъ Георгій Матеи, которая и вышла въ 1725 г. Наконецъ приведемъ слѣдующую книгу: **Dr. *J. Frankii* Hortus Lusatiae plantarum in Lusatia superiori et inferiori crescentium, latine, germanice, sorabice. Budissae 1594.**

Что касается до языка, которымъ писаны сочиненія до 1767 г., то онъ отличается ясностію, простотою и удобопонятностію; слогъ же, не смотря на то, что тогда ограничивались только переводами, не потерялъ чистоты языка сербскаго. По этому мы чрезвычайно удивляемся, что до того усильно старались переводить нѣмецкіе члены: *der, die, das* и *einer, eine, eines*, сербскими указательными мѣстоименіями: *тонъ, та, то*, и числительными: *йедынъ, йена, йене*, что часто искажали чрезъ это многія прекрасныя мѣста. Сербы, какъ и прочіе Словяне, во все не имѣютъ надобности въ членахъ и не употребляютъ вмѣсто нихъ указательныхъ мѣстоименій. Такая погрѣшность упомянутыхъ писателей тѣмъ болѣе заслуживаетъ порицанія, что они тщательно сличали свои труды съ духовными книгами своихъ соплеменниковъ.

Относительно правописанія замѣтимъ, что сначала приняты были правила чешскаго правописанія; католическіе писатели еще до-сихъ-поръ слѣдуютъ І. К. Тицину, по-крайней-мѣрѣ въ предметахъ важнѣйшихъ; а евангелическіе увлеклись Бирлинкомъ и приняли его правописаніе, составленное по образцу нѣмецкаго и употреблявшееся до нашихъ временъ, пока І. Э. Смолеръ, по примѣру Чеховъ и Иллирійцевъ, не ввелъ новаго правописанія (*), свойственнаго, какъ языку словянскому вообще, такъ и сербскому. Во 2-й статьѣ постараюсь объяснить, какое вліяніе произвело на сербскую литературу правописаніе, составленное по образцу нѣмецкаго, и какъ эта литература съ 1767 г. постепенно развивалась. Въ заключеніе упоминаю здѣсь о двухъ привѣтствіяхъ Петру В., (на сербскомъ и латинскомъ языкахъ), поднесенныхъ ему. во время его путешествія по Саксоніи, ***Михаиломъ Бранцелемъ***, который съ глубочайшимъ уваженіемъ поднесъ ему, при этомъ случаѣ, переведенныя имъ по-сербски евангелія Матѳея и Марка и посланія къ Римлянамъ и Галатамъ. Такъ-какъ оба привѣтствія почти одинаковаго содержанія, то я привожу здѣсь только одно изъ нихъ, на сербскомъ языкѣ:

Подлинникъ.	**Переводъ.**
Высоцы розяснены а яра моцны Царь, нигдынепшевинены Хѣжоръ а вульки Кнезъ!	Пресвѣтлѣйшій и Державнѣйшій Царь, непобѣдимый Императоръ и Великій Князь!
Витай къ намъ! витай къ намъ, Ваша царска а хѣжорска маестосць а красносць! Вашего высокего пшихода звесела а зрадуя со европиске	Привѣтствуемъ, привѣтсвуемъ Ваше Царское и Императорское Величество и Велелѣпіе! Веселятся и радуются Вашему высокому прибытію

(*) Въ *Опытахъ Сербскихъ Пѣсень*. Зголерѣцъ, 1839.

IV. Autorem jest Abraham *Frencel*. J. X. *Ficinus* wydał pod nazwą: *Principia linguae vendicae*, Praga 1679, małą grammatykę; podobną *Zacharyasz Bierlink* pod tytułem: *Didascalia Vandalica* r. 1689, podał do druku; obszerniejszą napisał *Georg Mathaei*, która wyszła r. 1725. Nakoniec należy wspomnieć: **Dr. J. *Frankii* Hortus Lusatiae plantarum in Lusatia superiori et inferiori crescentium, latine, germanice, sorabice. Budissae. 1594.**

Co się tyczy języka używanego w pismach, do roku 1767, ten jest jasny, prosty i łatwy do zrozumienia, a styl, lubo prawie wszystko tłumaczono dotąd, jednak nie zboczył z drogi prawdziwie serbskiéj, ale tym bardziéj nas to uderza, że o przełożenie niemieckiego przedimka: *der, die, das*, i *einer, eine, eines* serbskim zaimkiem wskazującym: *tón, ta, to*, i imieniem liczebnym: *jedyn, jena, jene*, tak usilnie się starano, że często wiele najpiękniejszych miejsc przez to skażonemi zostały. Serbowie żadnego przedimka, a tym bardziéj nie używają w tym razie zaimka wskazującego. Tym więcéj osobliwsze i godniejsze nagany postępowanie wspomnionych pisarzy, że nie przestawali porównywać pracę swoję z książkami nabożnemi swoich współ-plemienników.

Ze względu na ortografią, należy tę uczynić uwagę, że z początku przyswojono prawidła pisma czeskiego, a katoliccy pisarze aż do dziś dnia idą w ślady J. U. *Ticina*, przynajmniéj w główniejszych przedmiotach; ewangeliccy zaś dali się Bierlinkiemu powodować, i przyjęli jego niemiecki sposób pisania, zachowywany aż do nowszych czasów, kiedy J. E. Smoler, idąc za przykładem Czechów i Iliryjczyków, wprowadził nową ortografią, zgodną z sławiańskim językiem i stosowną do języka serbskiego. (*) Jaki wpływ niemiecki sposób pisowni miał na literaturę Serbów i jak się ta od roku 1767 coraz bardziéj rozwijała, postaram się o objaśnienie tego w 2 artykule. W końcu muszę wspomnieć tu dwa powitania Piotrowi W. (w języku serbskim i łacińskim), podane podczas jego podróży po Saksonii, przez *Michała Branzel*, gdy ewanielie Mateusza i Marka, tudzież listy do Rzymian i Galatów, przez siebie na język serbski przełożone z najgłębszą czcią mu wręczył. Ponieważ obydwa powitania prawie jednakowéj są treści, tylko jedno przytaczam tu, a mianowicie w języku serbskim (**):

Najjaśniejszy i najwspaniałomyślniejszy Carze, niezwyciężony Cesarzu i Wielki Xiążę!

Witamy Waszą Carską i Cesarską Wielkość i Wspaniałomyślność! Z twego wysokiego przybycia cieszą się i tryumfują europejskie kraje, szczególniéj zaś Niemcy, a

(*) W *Próbach Serbskich Pieśni*. Zholerec. 1839.
(**) Oryginał niegdyś umieszczony był w dodatku do n-ru 91 *Dziennika Powszechnego*, z r. 1835.

земѣ, восебнѣ нѣмски край а вѣсцѣ тажъ наша Саска. Москви е заказане, зо нигды несмедзя зе свойе земѣ, тежъ ницъ пшезъ свое мезы пшеступицъ; дга вшакъ Ваша маестосцъ себи жанее троцы, тежъ жаныхъ пенез нее лутовала, але ве высокей персони пшийдзье семъ до нашихъ краёвъ къ намъ погладацъ. О Саска, а восебнѣ вы, Дреждзяны, ты красне сыдло нашего милосцивего вузволерьскего верьха а кнезя Бедриха Августа, такъ долго якъ Дреждзяны стея, котрежъ мѣсто Серба су тварили, нее тего руня се достало, зо бы тонъ вульки Царъ а вульки Кнезъ, котрымъ зъ веле милйонами поддановъ нашу серску абы Сарматыску речъ речи, къ намъ пшиходзялъ. — О какъ е со Ваша маестосцъ понижила а покорила! Ци вучени пиша, зо царойо а вульцы кнежя свой започаткъ мая вотъ хѣжора Августа абы дзьѣнъ вотъ его братровъ а близкихъ пшецьеловъ, котсьи ве росынскей су кнежили. — Чехъ, Лехъ а Русъ тсё братся, су тежъ ве лѣцы Хрыстусовемъ 500 зъ веле тавзинтами чловековъ до тутыхъ сарматыскихъ земёвъ пшийшли а заложеніе счинили тсёхъ кралествовъ, яко си Ческа, Польска а Росынска абы Московитыска. Чехъ зе своемъ людомъ быдлеше ческей земи, Лехъ со сыдлеше до польскее, Русъ пакъ до росынскее. Ваша царска маестосцъ е вульки Кнезъ, Вы кнежицье ве Казанъ а Астраханъ а мацье подъ собу XVIII верьхомствовъ: Вы мацье розказацъ гачъ до персыскихъ а медыскихъ мезовъ. Мы вѣмы зъ гисторискихъ книговъ, зо Московитыски Царъ ве вшиткихъ своихъ краяхъ а земяхъ ма грихицку хшесцьянску вѣру а вучбу.

Я Вашей царской маестосцьи понижнѣ пшиповедамъ, зо мы Серба туды ве Саской мамы ту япоштольску лютерску вѣру и вучбу: просымъ васъ покорнѣ, Вы хцыли туте на серску речъ воте мне пшеложеье святе книги зъ гнаду взацъ а собу до Московитыскее пшинесцъ, такъ зо быху Ваши подданё видзили, зо со ве нашимъ Саскимъ вузволерьству права япоштольска вѣра вучи а прѣдуе.

Ваша Царска Маестосцъ нехъ со вотъ Бога дерье ма!

1697 г. *Михалъ Бранцялъ.*

европейскія страны, особенно Германія, а еще болѣе наша Саксонія. Въ Москвѣ запрещено оставлять свой край и выходить изъ своихъ границъ; однако жь Ваше Величество не щадили ни трудовъ, ни денегъ, чтобы своею Высокою Особою посѣтить наши страны и взглянуть на насъ. О Саксонія, въ особенности ты, Дрезденъ, прекрасная столица нашихъ милостивыхъ курфирстовъ и нашего государя Фридриха Августа! еще со временъ твоего основанія Сербами, не оказана была тебѣ подобная честь, чтобы прибылъ къ намъ столь Великій Царь и Великій Государь, владѣющій милліонами подданныхъ, которые говорятъ нашимъ сербскимъ, или сарматскимъ языкомъ. О Ваше Величество! До какой степени снизошли Вы и смирились! Ученые пишутъ, что Цари и Великіе Государи выводятъ родъ свой отъ Кесаря Августа, или отъ его братьевъ и близкихъ родственниковъ, которые царствовали въ Россіи или Московіи. Три брата, Чехъ, Лехъ и Русъ, въ лѣто 500 послѣ Р. Х., также пришли съ многими тысячами народу въ эти сарматскія земли и основали три королевства, какъ-то: Чехи, Польшу и Россію, или Московію. *Чехъ* съ своимъ народомъ поселился въ чешской землѣ, *Лехъ* въ польской, а *Русъ* въ русской. Вы Великій Князь, Ваше Царское Величество; Вы княжите въ Казани и Астрахани, и 18 княжествъ подвластно вамъ: Вы можете повелѣвать до границъ персидскихъ и мидійскихъ! Мы знаемъ изъ дѣеписанія, что во всѣхъ странахъ и земляхъ Царя Московскаго исповѣдуется греческая христіанская вѣра и греческое ученіе.

Я Вашему Царскому Величеству почтительнѣйше доношу, что мы, Сербы, также исповѣдуемъ въ Саксоніи апостольскую лютеранскую вѣру и такое же ученіе.— Всепокорнѣйше прошу Васъ: соблаговолите милостиво принять отъ меня переведенныя мною Св. книги и взять ихъ съ собою въ Московію; да увидятъ Ваши подданные, что въ нашемъ саксонскомъ курфиршествѣ преподается и исповѣдуется истинная апостольская вѣра.

Да сохранитъ Васъ Богъ въ добромъ здравіи, Ваше Царское Величество!

1697 г. *Михаилъ Бранцель.*

tém więcéj i nasi Sasi. Zabronioném jest w Moskwie, wychodzić z kraju i z jego granic, jednakże Wasza Wielkość nie szczędziła ani starania, ani pieniędzy, aby przybyć swoją Wysoką Osobą do naszych krajów, i ażeby nas odwiedzić. O Sasi, a szczególniéj ty Drezno, ty wspaniała stolico naszych najłaskawszych Xiążąt Elektorów, i Pana naszego Fryderyka Augusta, od czasu jak cię zbudowali Serbowie, nie uczyniono ci takiego zaszczytu, żeby wielki Car i Wielki Xiążę, z wielą milionami poddanych, naszym serbskim czyli sarmackim mówiący językiem, przybył w te strony. O jakże się Wasza Cesarska Mość zniżyła do nas. Uczeni piszą, że Carowie i Wielcy Xiążęta biorą swój początek od Cesarza Augusta albo od jego braci, lub bliskich krewnych, którzy w Rossyi albo raczéj w Moskwie panowali. Czech, Lech i Rus, trzéj bracia, przyszli byli także roku 500 po Nar. Chr. z wielą tysiącami ludzi do téj sarmatskiéj ziemi i założyli trzy mocarstwa, jakiemi teraz są: Czechy, Polska i Rossya czyli Moskwa. Czech założył swoje mieszkanie w Czechach, Lech osiedlił się w Polsce a Rus, w Rossyi. Wasza Carska Wielkość jest Wielkim Xiążęciem, Wy panujecie i jesteście Królem w Kazaniu i Astrachanie i macie pod sobą do XVIII Xięstw; Wy rozkazujecie aż do granic Persyi i Medyi. Wiemy to także z xiąg historycznych, że moskiewski Car we wszystkich swoich krajach i państwach wyznaje grecką wiarę i naukę.

Waszemu Carskiemu Majestatowi donoszę najuniżeniéj, że my Serbowie tutaj w Saxonii apostolsko luterniską wiarę i naukę wyznajemy, i proszę Was jaknajpokorniéj, abyście te przezemnie tłumaczone święte xięgi łaskawie przyjąć i z sobą do Moskwy zabrać raczyli, ażeby Wasi poddani widzieli, że w naszym elektorstwie saskiém jest publicznie wykładaną, prawdziwa apostolska wiara i nauka.

Niech wasz Carski Majestat przez Boga w dobrém zdrowiu się znajduje! 1697 r.

БИБЛІОГРАФІЯ.

Книги, изданныя въ Чехахъ и Моравіи на иностранныхъ языкахъ и относящіяся къ словянскимъ предметамъ.

Geschichte von Böhmen. Grösstentheils nach Urkunden und Handschriften. Von Franz Palacky. Zweiten Bandes zweite Abtheilung. Böhmen unter dem Hause Luxenburg, bis zum Tode Kaiser Karls IV. Jahre 1306 bis 1378. Prag. 1842 (въ 8, 419 стр.).

Codex Diplomaticus et epistolaris Moraviae. Studio et opera Antonii Boczek soc. scient boh. et al. membri etc. Tom. III. Ab a. 1241—1267. Olomucii. 1841. (Въ 4, 412 стр.).

Das Königreich Böhmen, Statistisch-topographisch dargestellt von Joh. Gotfr. Sommer, Mitgl. der Ges. des Vaterl. Mus. u. s. w. IX Bd.— *Budweiser Kreis.* — Prag. 1841. (Въ 8, 297 стр.).

Исторія Чехъ г. Палацкаго, которую мы съ такимъ нетерпѣніемъ желаемъ видѣть въ чешскомъ переводѣ, безъ сомнѣнія, принадлежитъ къ самымъ утѣшительнымъ явленіямъ въ современной литературной дѣятельности словянскихъ народовъ. Теперь вышла вторая часть 2-го тома, заключающая въ себѣ исторію Чехъ, отъ начала дома Люксанбургскаго до смерти императора Карла IV (1306—1378 г.).— *Codex Diplomaticus* и т. д (т. III.) чрезвычайно важная книга для исторіи Чехъ и Моравіи. Г. Бочекъ по-справедливости заслуживаетъ за трудъ свой истинную благодарность, какъ людей ученыхъ, такъ и своихъ соотечественниковъ.— Томъ IX статистическо-топографическаго описанія чешскаго королевства заключаетъ въ себѣ описаніе *Будѣевицкаго Округа* (Budweiser Kreis). Это сочиненіе навсегда останется богатымъ источникомъ любопытныхъ свѣдѣній. Въ первыхъ, уже вышедшихъ, восьми томахъ (1833—1840 г.) описаны округи: *литомержицкій*, *болеславскій*, *быджовскій*, *градецкій*, *хрудимскій*, *пыльзеньскій*, *клатовскій* и *прахинскій*. Округъ *таборскій* печатается.

Сожалѣемъ, что мѣсто не позволаетъ намъ отдать подробнаго отчета объ этихъ трехъ сочиненіяхъ, и что мы ограничиваемся только указаніемъ на нихъ.

BIBLIOGRAFIA.

Dzieła wydane w Czechach w językach obcych i tyczące się przedmiotów słowiańskich.

Geschichte von Böhmen. Grösstentheils nach Urkunden und Handschriften. Von Franz Palacky. Zweiten Bandes zweite Abtheilung. Böhmen unter dem Hause Luxenburg, bis zum Tode Kaiser Karls IV. Jahre 1306 bis 1378. Prag. 1842 (in 8, 419 str.).

Codex Diplomaticus et epistolaris Moraviae. Studio et opera Antonii Boczek soc. scient. boh. et al. membri etc. Tom. III. Ab a. 1241—1267. Olomucii, 1841 (in 8, 412 str.).

Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch dargestellt von Joh. Gotfr. Sommer. Mitgl. der Ges. des vaterl. Mus. u. s. w. IX Bd. *Budweiser Kreis.* 1841. (in 8, 297 str.).

Dzieje Czech przez p. Palackiego, które z taką niecierpliwością w przekładzie czeskim widzieć pragniemy, bez wątpienia należą do najwięcej pocieszających zjawisk spółczesnej literackiéj działalności ludów słowiańskich. Mamy teraz drugi oddział 2-go tomu; zawierają się w nim dzieje Czech, począwszy od panowania domu Luxenburgskiego, aż do śmierci Cesarza Karola IV (1305—1378 r.). — *Codex Diplomaticus* etc. (T. III.) jest dziełem nadzwyczaj ważném dla historyi Czech i Morawii. — P. Boczek za prace swoje zasługuje na słuszną wdzięczność, tak w ogóle ze strony uczonych, jako też swoich ziomków. — Opis statystyczno-topograficzny królestwa czeskiego, T. IX, zawierający opis kraju budziejowickiego, na zawsze pozostanie bogatem źródłem ciekawych wiadomości. W piérwszych wydanych ośmiu tomach (1833—1840) opisane są kraje: *litomierzycki*, *bolesławski*, *bydżowski*, *hradecki*, *chrudimski*, *pylzeński*, *klatowski* i *prachynski*. — Kraj Taborski jest w druku.

Żałujemy, że szczupłość miejsca nam nie dozwala zdać szczegółowéj sprawy o tych trzech dziełach, i że ograniczamy się tylko na wzmiance o nich.

СМѢСЬ.

Объявленіе о подпискѣ на новое сочиненіе г. Шафаржика: *Словянская Этнографія съ картою (Slowansky Národopis z mappau).*

Въ этой книгѣ разсматривается, какъ вообще племя словянское, такъ и сосѣднія ему племена, въ-отношеніи къ языку, слѣдующимъ образомъ: сперва подробно разбирается языкъ и его нарѣчія; потомъ

ROZMAITOŚCI.

Ogłoszenie przedpłaty na nowe dzieło p. Szafarzyka, pod tytułem: *Słowiański Narodopis z mappą*, (Slowansky Nàrodopis z mappau).

W téj książce, równie plemie słowiańskie jak i sąsiednie jemu plemiona wzięte są pod rozwagę, co do językowości, w taki sposób, iż się naprzód opisuje rozległość języka i jego narzeczy, potém szczególne cechy

показываются отличительныя свойства каждаго нарѣчія; наконецъ представляется бѣглый взглядъ на литературу, ея судьбу и ея нынѣшнее состояніе. На картѣ, имѣющей въ-вышину 18″ 7‴ и въ-длину 22″ 5″ парижской мѣры, изображается пространство земли отъ Архангельска до Солуня (Ѳесалоники) и Цареграда, и отъ устья Лабы (Эльбы) до устья Волги, по различію языковъ и нарѣчій, обозначенныхъ разными цвѣтами, и съ показаніемъ политическихъ границъ. Въ дополненіяхъ заключаются: 1) таблица народонаселенія, по языкамъ и государствамъ; 2) образцы языка и нарѣчій и 3) объясненіе мѣстныхъ именъ на картѣ.

Это сочиненіе, плодъ многолѣтнихъ трудовъ и изысканій, имѣетъ цѣлію, сколь-можно, точнѣе и подробнѣе изобразить положеніе европейскихъ племенъ, въ-особенности племени словянскаго, относительно языка и нарѣчій.

Карта, гравированная на мѣди и уже отпечатанная, теперь раскрашивается; самое сочиненіе совершенно готово въ рукописи и поступило въ печать, такъ, что все изданіе непремѣнно будетъ готово къ 1-му числу Іюня мѣсяца сего года.

Авторъ, желая облегчить себя въ значительныхъ издержкахъ, какихъ необходимо требуетъ изданіе подобнаго рода, и вмѣстѣ съ тѣмъ, желая доставить любителямъ литературы средство дешевле пріобрѣсть его сочиненіе, рѣшился открыть на него подписку.

Подписка принимается въ Варшавѣ, въ редакціи Денницы и въ книжной лавкѣ Завадскаго и Венцкаго, по 10 злот. (по 1 рублю 50 коп. сереб.) за экземпляръ Словянской Этнографіи вмѣстѣ съ картою.

każdego narzecza, naostatek rzut oka na piśmiennictwo, bieg jego i stan obecny. Mappa, obejmująca 18″ 7‴ wysokości i 22″ 5‴ długości paryzkiej miary, wystawia przestrzeń ziemi od Archangielska aż do Solunia (Tessaloniká) wszerz, a od ujścia Laby (Elby) aż do ujścia Wołgi wzdłuż, podług rozlicznych języków i narzeczy, mająca różno-kolorowe oznaczenia i wskazująca granice polityczne. W dodatkach zawierają się: 1) Tabelle ludności; 2) wzory języka i narzeczy i 3) objaśnienie miejscowych nazw na mappie.

Dzieło to, rezultat wieloletnich niezmordowanych poszukiwań i zbiorów, ma na celu najdokładniéj wystawić położenie plemion europejskich, szczególniéj zaś słowiańskiego, pod względem języka i narzeczy.

Mappa sztychowana na miedzi i już odbita, teraz koloruje się; samo dzieło zupełnie gotowe w rękopiśmie, jest już w druku, tak, że cała edycya niezawodnie może być ukończoną na 1-go Czerwca tego roku.

Autor chcąc ułatwić sobie koszta, niezbędne przy podobnych wydaniach, i razem chcąc miłośnikom literatury podać sposobność tańszego nabycia dzieła, postanowił ogłosić na nie prenumeratę.

Prenumerata przyjmuje się w Warszawie, w Redakcyi *Jutrzenki* i w księgarni Zawadzkiego i Węckiego, po złp. 10 (1 rub. 50 kop. sr.) za exemp. *Słowiańskiego Narodopisu wraz z mappą.*

Суждение о польской литературѣ въ чешскомъ журналѣ.— Въ новѣйшихъ чешскихъ журналахъ всегда заключаются подробныя свѣдѣнія о литературѣ разныхъ словянскихъ народовъ. Для насъ важно и любопытно знать, съ какой точки зрѣнія наши соплеменники смотрятъ на нашу умственную производительность. Приводимъ здѣсь нѣкоторыя извлеченія изъ письма г. Запа (Львовъ, 1 Марта, 1841 г.) помѣщеннаго въ *Патріотѣ* (Wlastimil; 1841, 1-я кн. 2-го тома). Авторъ, обозрѣвая варшавскіе журналы, говоритъ объ нихъ слѣдующимъ образомъ: „*Варшавское Обозрѣніе* выходитъ книжками въ 8 д. л. Редакторъ его, г. Будзиловичъ, старается наполнить свой журналъ статьями оригинальными и относящимися къ предметамъ отечественнымъ. Хотя этотъ журналъ по объему своему не можетъ сравниться съ иностранными *обозрѣніями* (Revues), однако жь мы привѣтствуемъ его, какъ зародышъ будущаго, лучшаго стремленія литературы въ Варшавѣ. Я чрезвычайно обрадовался, нашедши въ Львовѣ двѣ книжки новаго журнала, подъ названіемъ *Варшавская Библіотека*, издаваемаго по образцу петербургской *Библіотеки для Чтенія*. По извѣстіямъ, дошедшимъ до насъ, изданіе этого журнала обезпечено; потому-что всѣ извѣстные варшавскіе литераторы участвуютъ въ немъ. Все, что только могли написать лучшаго варшавскіе литераторы, помѣщено ими въ

O literaturze polskiéj z pism czeskich. W nowszych czasopismach czeskich, tu i owdzie czytać można dokładne wiadomości o innych literaturach słowiańskich. Ważną więc i ciekawą jest rzeczą wiedzieć, jak też zapatrują się pobratymcy na nasze płody umysłowe. Przytaczamy tu niektóre wyjątki z listu p. Zapa (Lwów, 1841, Marca 1-go) umieszczonego w pierwszym poszycie 2-go tomu *Patryoty* (Wlastimila) na r. 1841, gdzie autor mówiąc o pismach czasowych warszawskich, tak się wyraża: „*Przegląd Warszawski* wychodzi poszytami in 8-vo. Wydawca Budziłowicz stara się zapełnić go oryginalnemi i ile możności o przedmiotach krajowych pisanymi artykułami, a chociaż co do obszerności pismo to zagranicznym *Revues* nie wyrównywa, przecież witamy je jako początek przyszłego lepszego dążenia w pismach warszawskich. Najwięcéj zaś byłem uradowany, znalazłszy we Lwowie dwa poszyty zupełnie nowego pisma pod tytułem: *Biblioteka Warszawska*, wydawana na wzór petersburskiéj *Biblioteki do Czytania*, od początku b. r. w miesięcznych 12 arkuszowych poszytach. Według otrzymanych wiadomości, trwanie tego pisma dostatecznie ubezpieczone, bo wszyscy znakomitsi pisarze warszawscy swojemi pracami je zasilają. Co tylko najlepszego autorowie warszawscy mogli napisać, wszystko znajduje się w dwóch pierwszych numerach Biblioteki. Są tam historyczne, etnograficzne, przemysłowo-gospodarskie i inne rozprawy (przez Maciejowskiego

этихъ двухъ книжкахъ *Библіотеки*, въ которыхъ заключаются статьи по части исторіи, этнографіи, промышленности, хозяйства и проч. (Мацеёвскаго, Войцицкаго, Балинскаго и т. д.); также памятники литературы, литературная лѣтопись и смѣсь. Въ *Литературной Лѣтописи* особенно заняли насъ свѣдѣнія о разныхъ словянскихъ литературахъ, написанныя Дубровскимъ съ истиннымъ знаніемъ предмета, но не слѣпо собранныя и набросанныя, какъ это умѣютъ дѣлать здѣшніе литературные промышленники. Въ первый разъ случилось мнѣ здѣсь встрѣтить заглавіе чешской книги, напечатанное *безъ ошибки*. Есть о чемъ подумать, если только мы взглянемъ ближе на это маловажное обстоятельство.“ Наконецъ авторъ съ похвалою относится о трудахъ г. Писулевскаго и Очаповскаго, по части ботаники и агрономіи, и потомъ говоритъ объ извѣстныхъ Полькахъ, занимающихся литературою: „Книги, служащія руководствомъ для дѣтей, родителей и наставниковъ, и большею частію написанныя женщинами, отличаются достоинствомъ и соотвѣтствуютъ своей цѣли. Мало есть городовъ, подобныхъ Варшавѣ, гдѣ бы столько нашлось дамъ, занимающихся литературою. Полекъ увлекла за собою на литературное поприще г-жа Климентина Гофманнъ (бывш. Таньская), которая вскорѣ издастъ за границею прекрасное сочиненіе; теперь же г-жи Элеонора Земѣцкая и Паулина Краковъ состязаются между собою за пальму первенства.

О. Ч.......

НОВОСТИ ЧЕШСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. — Мы получили двѣ послѣднія книжки *Журнала Чешскаго Музея*, за прошлый годъ, и 1-ю кн. за нынѣшній. Этотъ журналъ заключаетъ въ себѣ превосходныя и важныя статьи для всего словянства. Онъ выходитъ подъ редакціею г. Шафаржика. Мы не замедлимъ, по-временамъ, сообщать въ *Денницѣ* нѣкоторыя статьи изъ этого журнала. Вотъ содержаніе полученныхъ нами книжекъ: 1841 г. кн. III, Чужестранныя пѣсни, (Челяковскаго). О Дѣйствіяхъ Общества Народнаго Чешскаго Музея (1841 г. 26 Мая); Жизнь Якова Томсона; Путешествіе по галицкой и венгерской Руси (продолженіе) (*); Опатовская рукопись; древнее турецкое описаніе Словянъ, Руссовъ и ихъ жилищъ; Вновь найденный отрывокъ изъ чешскаго Александра; Новости литературы русской, польской, чешской и иллирійской (особенно любопытны письма г. Срезневскаго къ г. Ганкѣ изъ Иллиріи, которыя послѣ мы представимъ нашимъ читателямъ). Кн. IV: О веселости и смѣхѣ; продолженіе путешествія по галицкой и венгерской Руси; О чешскихъ титулахъ; О дѣйствіяхъ общества народ. чешск. музея; Житіе словянскихъ учителей Кирилла и Меѳодія; разныя литературныя извѣстія и т. д. Содержаніе 1 книги за нынѣшній годъ есть слѣдующее: Вступительная статья (Клацела), о Русскомъ князѣ Ростиславѣ, отцѣ королевы Кунгуты (Палацкаго); Окончаніе путешествія по галицкой и венгерской Руси; Начало и нынѣшнее состояніе Техаса; Монеты и медали герцога Фридланскаго (Ганки); О древлесловянскихъ, а именно о кирилловскихъ типографіяхъ въ южнословянскихъ странахъ, въ XV, XVI и XVII ст. (Шафаржика); Обозрѣніе чешской литературы за 1841 г.; Путешествіе Михаила Коттлера по европейской Россіи и Сибири; Разныя литературныя извѣстія и т. д.

Въ 4-й книжки *Журн. Чешск. Музея*, за прошлый годъ, г. Шафаржикъ, извѣщая читателей, объ изданіи нашей *Денницы* и *Лужицко-сербской Денницы* (выход. въ Будешинѣ) г. Іордана, говоритъ: „Отъ души желаемъ, чтобы эти два журнала—новыя звѣзды, восходящія на небосклонѣ словянской литературы—достигли полнаго успѣха и роскошно процвѣтали; мы не сомнѣваемся, что и у насъ, въ странахъ чешской, моравской и венгерско-словацкой, найдутся великодушные соотечественники и литераторы, которые готовы поддерживать ихъ, и такимъ образомъ дать имъ возможность, чтобы они болѣе и болѣе разцвѣтали.”

Дорого цѣнимъ мы такое сочувствіе къ намъ нашихъ заграничныхъ соплеменниковъ, въ ту минуту, когда мы только-что вступаемъ на обширное поле словянской литературы, робко ожидая, не раздастся ли привѣтливый голосъ и у насъ......

(*) Читателямъ *Денницы* уже извѣстно начало этого путешествія.

Редакт.

Редакторъ ДУБРОВСКІЙ.

Wojcickiego, Balińskiego i t. d.); także pomniki literatury, kronika i rozmaitości. W kronice literackiéj przedewszystkiém zajęły nas wiadomości o innych słowiańskich literaturach przez Dubrowskiego, pisane z prawdziwą znajomością rzeczy, a nie na ślepo pochwytane i złatane, jak to tutejsi literaccy przedsiębiercy umieją. Pierwszy raz znalazłem tutaj nazwisko czeskiego dzieła *bez błędu* wydrukowane. Ta małoznacząca rzecz daje wiele do myślenia przy bliższem jéj uważaniu. — Daléj autor chwali, i bardzo słusznie, prace Pisulewskiego i Oczapowskiego w przedmiocie botaniki i agronomii, a następnie mówi o pracach literackich zacnych naszych Polek: „Książki mające służyć dla użytku dzieci, rodziców i wychowujących młodzież, pisane najwięcéj przez kobiety, są wyborne i odpowiadające swojemu celowi. Niełatwo znajdzie się drugie miasto, gdzieby tyle dam władało autorskim piórem. Ukształcona Klementyna Hofmann, któréj wyborne dzieło ma w krótce wyjść za granicą, inne Polki do naśladowania siebie zachęciła, a Eleonora Ziemięcka i Paulina Kraków ubiegają się o palmę pierwszeństwa.

J. C........

NOWOŚCI Z LITERATURY CZESKIEJ. Odebraliśmy dwa ostatnie poszyty *Czasopismu Czeskiego Muzeum* z roku przeszłego i poszyt 1-szy z t. r. Pismo to zawiera wyborne i ważne artykuły dla całéj słowiańszczyzny. Wychodzi pod redakcyą p. Szafarzyka. Nie omieszkamy czasami umieszczać w *Jutrzence* niektórych artykułów z tego pisma.—Podajemy treść odebranych przez nas poszytów; 1841 r. posz. III: Pieśni cudzoziemskie, (przez Czelakowskiego), Działania Towarzystwa Narodowego Czeskiego Muzeum (1841, 26 Maja); życie Jakóba Thomsona; Podróż po halickiéj i węgierskiéj Rusi (ciąg dalszy) (*); Opatowski rękopism, Staroturecki opis Słowian, Russów i krajów ich; Nowo wynaleziony urywek czeskiego Alexandra; nowości z literatury rossyjskiéj, polskiéj, czeskiéj i illiryjskiéj (szczególniéj są zajmujące listy p. Sreznie wskiego do p. Hanki pisane z Illiryi, które potém podamy naszym czytelnikom). Posz. IV: O wesołości i śmiechu; Ciąg dalszy podróży po halickiéj i węgierskiéj Rusi; O czeskich tytułach; Działania Tow. C. N. Muz.; Życiopis słowiańskich Apostołów Cyrylla i Methodyusza; różne literackie wiadomości i t. d. — Treść posz. 1-go z t. r. jest następująca: Artykuł wstępny (przez Klacela); O ruskim księciu Rostisławie, małżonku królowy Kunhuty (przez. Palackiego), Dokończenie podróży po halickiéj i węgierskiéj Rusi; Początek i stan teraźniejszy Texasu, Monety i medale księcia fridlandzkiego (przez Hankę); O starosłowiańskich, a mianowicie cyrylskich drukarniach w krajach południowosłowiańskich, w XV, XVI i XVII w. (przez Szafarzyka); Przegląd literatury czeskiéj z r. 1841; Podróż Michała Kottlera do Rossyi europejskiéj i Syberyi; Różne literackie wiadomości i t. d.

W posz. 4-m *Czas. Czes. Muz.*, z roku przeszłego, p. Szafarzyk, donosząc swoim czytelnikom o wydaniu naszéj *Jutrzenki* i *Jutrzenki Łużycko-Serbskiéj* (w Budeszynie) przez p. Jordana, mówi: „Obydwom tym czasopismom — nowo-wschodzącym gwiazdom na widnokręgu literatury słowiańskiéj — z całéj duszy życzymy pomyślnych postępów i wesołego kwitnienia; nie wątpimy, że u nas, w krainie czeskiéj, morawskiéj i węgiersko-słowackiéj, znajdą się wspaniałomyślni ziomkowie i literaci, którzy chętnie będą je wspierali, a przez to ile możności przyczynią się do pomnożenia ich rozkwitania.“

Takie współczucie ze strony naszych zagranicznych pobratymców drogo cenimy, zwłaszcza w chwili, kiedy dopiero wstępując na obszerne pole słowiańskiéj literatury, z nieśmiałością oczekujemy, czy téż nie da się słyszeć przychylny głos i u nas.....

(*) Czytelnikom *Jutrzenki* już znany jest początek téj podróży.

Redakt.

Redaktor DUBROWSKI.